

Els sisens barcelonins falsos de la Guerra dels Segadors

M. CRUSAFONT I SABATER*

LES FALSIFICACIONS DE LES MONEDES DE LA GUERRA DELS SEGADORS

En el nostre llibre sobre les monedes de la Guerra dels Segadors (1640-1652) ja varem fer algunes al·lusions a les falsificacions,¹ però no els varem poder dedicar prou atenció, atès que no era aquest sector el prioritari en l'estudi de les monedes de la guerra. D'altra banda, hauria estat massa extens l'espai que hauríem hagut de dedicar al nombrós grup de falsificacions dels sisens de Barcelona. És per això que ens ha semblat que calia fer-ne ara un esment amb més profunditat.

Les falsificacions de la moneda acompanyaren sempre les emissions genuïnes. N'hi ha documentació a totes les èpoques i no cal ara que ens hi estenguem. D'altra banda, l'estudiós de la moneda s'ha d'enfrontar a un altre flagell: les falsificacions modernes creades per a alimentar un mercat col·leccionista. Ambdues sèries de falsificacions són enutjoses, perquè poden conduir a interpretacions errònies en assajar d'establir la història monetària. Cal, doncs, intentar separar bo de fals, tant pel que fa a les produccions falsificades en el seu temps, allò que solem anomenar falsos d'època, com pel que fa a les falsificacions actuals.

En el nostre llibre ja vàrem assenyalar la presència de peces de cinc rals d'Argentona producte d'una falsificació moderna, feta per microfusió (F-1, p. 526-527), de tres peces més de Vic procedents d'un mateix motllo de falsificador,

* Doctor en Història. President de la SCEN.

1. CRUSAFONT, M., *Història de la moneda de la Guerra dels Segadors (Primera República Catalana)*. 1640-1652, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans), Barcelona 2001. A les pàgines 526-529 catalogàvem 24 exemples de monedes falses, la majoria, falsificacions d'època. En comentar la falsa F-23 assenyàvem el fet que els sisens amb bust drapejat varen ésser fabricats ja amb encunys francesos i, per tant, només els de bon art han d'ésser genuïns, tema que tractarem ara amb més amplitud.

probablement del segle XIX, una de les quals de la col·lecció Vidal-Quadras (F-6, 7 i 8, p. 526-527) i d'altres tipus que semblen d'època, tant en argent com en billó i aram (p. 526-529). També avançàvem quelcom sobre les nombroses emissions falses d'època de sisens de Barcelona i de les claus per a poder-les identificar (F-21, 22 i 23, p. 528-529).

Al marge d'això, hi poden haver, també, peces manipulades en temps relativament recents o creades expressament amb l'objectiu d'obtenir grans rareses o peces úniques. Si ens fixem en la peça D-4 del nostre catàleg (p. 508-509), veurem que és un cinc rals de Lluís XIII amb la data 1641. Es tracta d'una moneda incoherent, perquè si ja en el període anterior en què es feien les peces del mateix valor a nom del Principat de Catalunya i amb les armes catalanes se n'havien obrat amb la data 1642, totes les de Lluís XIII, posteriors, havien d'ésser, forçosament, del 1642 en endavant. Si parem atenció al bust del rei en aquesta peça, veurem que correspon al tipus final de Lluís XIII, amb bust i cap allargassat, que es baté els anys 1642 (finals) i 1643. Tot és, doncs, força incoherent i sospitos, més encara si observem que a l'empremta no s'hi veu l'anell del revers que hauria de correspondre al quarter que porta la data. Això evidencia que en aquest quarter l'empremta d'encunyació devia ésser mal gravada i potser algú va regravar la xifra 1 per a fer un 1641 i obtenir així, a més, una moneda única i, per tant, preuable. La menció D-4 vol dir peça dubtosa, però no la vàrem descartar totalment, per l'existència de sisens amb la mateixa anomalia. Inicialment, només se'n coneixien amb el quarterejat de les armes de Barcelona canviat i hom podria haver suposat que eren sisens falsos (Crus-245), però l'existència d'altres sisens, l'un amb l'escut regular (Crus-246) i data 1641 i l'altre amb escut també regular i data 1642 corregida sobre 1641 (Crus-247), va evidenciar que potser s'havien emparellat erròniament encunyats anteriors del 1641 amb els del bust de Lluís XIII. El mateix podria haver succeït amb les peces de cinc rals i és per això que no la vàrem descartar totalment.

Val a dir, però, que a la col·lecció Vidal-Quadras² hi ha altres anomalies sospitoses, a més de la falsa evident F-8 que abans hem comentat. A Vic, hi tenim la D-1 (p. 486-487), un cinc sous a nom de Felip amb la contramarca d'escudet català en cairó contramarcant, cas únic, sense paral·lel en els cinc rals, i una addició que sembla anar aparellada amb el canvi de la titularitat, de Felip a Principat de Catalunya. Es tracta de la peça Vidal-Quadras-4919, i és especialment dubtosa si donem per bo el cinc rals a nom de Principat i sense escudet, Crus-181, perquè això demostraria que primer es canvià la titularitat i després es gravà l'escudet vigatà. Com seria llavors possible una peça a nom de Felip i amb l'escudet marcat com la D-1? El fet documentat que a Vic es guardaven uns punxons

2. VIDAL-QUADRAS, M., *Catálogo de la colección numismática*, Barcelona, 1892. N'hi ha una reedició moderna.

amb aquesta marca d'escudet, segons ens diu Salat,³ fa més sospitosa encara aquesta peça.

Finalment cal tenir present l'insòlit sisè de Girona Vidal-Quadras-839, recollit també per Botet i Sisó amb el núm. 839.⁴ A l'anvers porta un bust de Felip i al revers les armes de Girona amb la data 1642. Però, tal com diu Botet, l'any 1642 el rei Felip ja no era reconegut a Girona. Conclou que la peça, única a més, es degué batre més tard. Quant més tard? Podem observar que l'anvers s'assembla molt als sisens barcelonins i es podria pensar si en vendre Girona els seus sisens a pes d'aram a Barcelona, vengué també els molins i el seu equipament, com havia fet Vilafranca del Penedès. Hi cabria la possibilitat d'un aparellament erroni d'un anvers vell a nom de Felip i un revers gironí a la seca de Barcelona, però això hauria hagut de passar després del 1647, data de la venda del material de Girona. Es pot creure que aleshores la seca de Barcelona pogués posar al molí un encuny amb el bust de Felip que ja feia sis anys que no s'emprava i que, a més, amb un doble error, posés al revers un encuny de Girona en lloc d'un de Barcelona? No hi ha res impossible, però resulta molt rebuscat. Ens sembla més probable que la peça de Vidal-Quadras fos una manipulació del segle XIX per crear una raresa. És per això que, en fer el catàleg de la moneda de la Guerra dels Segadors, la varem descriure entre les incertes, Crus-I-3.⁵

Al marge d'això, hi ha encara altres peces de la Guerra dels Segadors que fan pensar, sense que tinguem elements prou clars per a considerar-les falses. Per exemple, al costat dels cinc rals d'Agramunt Crus-1, d'excel·lent factura i llegendes regulars, hi trobem tota la sèrie de les altres peces Crus-2 a 6, d'art molt pitjor i fins llegendes retrògrades. O bé els cinc rals de Vilafranca Crus-197, molt inferiors a tota la resta de producció de la seca, és a dir, els cinc rals Crus-198, els cinc sous Crus-199 o els sisens Crus-200, 201 i 202. Res no impediria, però, que a Agramunt s'haguessin fet fer un encuny per un bon artesà extern i que després haguessin seguit l'encunyació amb encunys locals fets per mans menys expertes. O, en el cas de Vilafranca, que després d'uns assaigs amb els encunys de mal art, haguessin contractat un artesà més destre. Són coses perfectament possibles en una situació de guerra i de presses per a fabricar moneda a fi d'atendre el finançament de l'exèrcit català. Cal no oblidar, d'altra banda, que algunes de les peces de mal art d'Agramunt eren presents a la troballa del Maestrat, junt

3. SALAT, J., *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*, Barcelona, 1918. El punxó apareix dibuixat a la làmina 6 del volum tercer d'aquesta obra, que no s'arribà a publicar, però que comentà Botet, tot reproduint les làmines. Vegeu *Obra Numismàtica esparsa i inèdita de Joaquim Botet i Sisó*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans), Barcelona 1997, p. 146 (làmina) i p. 126, comentari del núm 16.

4. BOTET I SISÓ, J., *Les monedes catalanes*, vol. III, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1911. Vegeu p. 147.

5. Aquest article fou escrit abans de l'any 2010. A *Acta Numismàtica*, núm. 40, varem publicar el singular sisè d'Olot, amb encuny d'anvers de Terrassa que canvia una mica la visió sobre aquestes combinacions d'encunys.

amb moltes altres peces de Barcelona i d'altres tallers perfectament genuïnes. Això demostra, si més no, que circulaven amb plena normalitat.

Podem concloure que és possible i fins probable que algunes de les peces donades per genuïnes en el nostre llibre puguin acabar essent considerades falsificacions però, en termes generals, per poder-ho assegurar, calen informacions determinants i no ens podem refiar només de l'observació d'una factura més o menys acurada, com podem fer amb més versemblança en el cas de les emissions regulars fetes en temps de pau.

ELS SISENS FALSOS DE BARCELONA

La simple observació de la sèrie dels sisens de Barcelona ens fa veure que la pràctica totalitat dels emesos a nom de Lluís XIV tenen un bust regular, de molt bon art i sense variacions apreciables en el seu dibuix, fora de les primeres emissions dels anys 1643-1644. Això contrasta amb els de Lluís XIII, en què, al costat de peces de molt bon art, n'hi ha d'altres de francament deficientes. D'altra banda, veiem que amb Lluís XIII hi ha peces que porten el cap del rei sense bust i d'altres que porten la testa amb bust, imatge que es continuarà amb Lluís XIV. Això permet concloure que, prescindint de les dates, la cadència dels tipus creà les sèries següents:

- 1). Peces a nom de Lluís XIII amb el cap sol, sense bust
- 2). Peces a nom de Lluís XIII amb el cap amb bust
- 3). Peces a nom de Lluís XIV amb el cap amb bust.

Rebla aquesta ordenació el fet que els sisens de Lluís XIII del 1642 siguin els únics que no porten bust, mentre que els del 1643 en porten sempre.

Ara cal relacionar aquest fet amb un interessant document que trobà Xavier Sanahuja i que ens cedí amablement per al nostre llibre de la moneda de la Guerra dels Segadors. Es tracta d'una instrucció que De Noyers, ministre del rei de França, trameté als consellers de Barcelona des de Perpinyà el 7 de juny del 1642. Abans, però, caldrà que situem aquesta informació en el seu context.

En una primera etapa, el Govern català havia autoritzat i potser fins estimulat les encunyacions descentralitzades d'argent que permetrien la captació local d'un metall que es fa reticent a sorgir a la llum en temps de guerra i que calia emprar per al pagament, també descentralitzat, de l'exèrcit.⁶ Probablement els dirigits de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona (ambdues institucions

6. CRUSAFONT, M., *Història...* Vegeu els textos interpretatius a l'inici del llibre i, més en concret, les p. 34-36.

varen donar autoritzacions) pensaven en un model monetari semblant al dels Països Baixos, on moltes de les grans ciutats emetien el seu numerari sense cap dificultat. Els tallers locals varen començar a emetre plata amb una tipologia i una metrologia completament concordes amb Barcelona i tot el numerari, barceloní o local, va circular per Catalunya amb normalitat. Ho demostra la presència de peces obrades en tallers locals que porten el contramarcad de l'argent que es féu a Barcelona l'any 1652, passant-les del valor cinc rals al de vint rals, com a mesura d'emergència en plena situació de setge i amb la garantia de retornar després la diferència de valor, cosa que es féu un cop acabada la guerra. Si l'emissió d'argent de forma descentralitzada i uniforme tenia tots els avantatges, la cosa es va complicar quan alguns tallers locals varen derivar les seves encunyacions cap al billó. Per a aquestes emissions es necessitava molt menys argent i la taxa de fiduciaritat acceptada des de l'inici de l'emissió d'ardits (1612, de forma general) deixava marges de guany molt més grans. Les autoritats barcelonines, principals responsables des de sempre de les emissions monetàries, comencen a mostrar el seu nerviosisme per la manca d'argent (doc 108 i 109 del gener del 1642), però aviat aflora també la seva preocupació per les iniciatives d'emissió de billó en els tallers forans. En data 8 de febrer de 1642 es fan ressò de la proliferació d'encunyacions monetàries per tot Catalunya, algunes de les quals, diuen, empen indègudament les armes de Barcelona (doc. 114). Certament aquesta preocupació no podia referir-se a l'argent local, que no porta mai aquesta marca i que, d'altra banda, ells mateixos havien autoritzat en alguns casos. Les peces que porten les armes de Barcelona (Caldes de Montbui, Manresa, Terrassa...) són els sisens d'aram. És en aquest context que sorgeix el decret del marquès de Brezé, lloctinent del rei de França, prohibint les emissions locals, amb l'única excepció de les ciutats que tinguessin dret de fer moneda local, és a dir, d'emetre menuts d'àmbit de circulació restringit. Era l'única sortida airosa que tenia el Consell de Barcelona, que no podia prohibir sense més ni més allò que ell mateix havia autoritzat. D'altra banda, aquesta proliferació en moneda de billó, pel fet d'ésser de curs general, podia generar encara més problemes que els que s'havien viscut a l'inici del segle XVII amb la sortida de límits de la moneda local, especialment de tallers importants com ara Girona, Granollers o Vic, que amb les seves emissions massives havien envaït el Principat. Tot sembla indicar, doncs, que els barcelonins, de segur amb l'acord de la Generalitat, s'havien emparat en l'autoritat del lloctinent francès per rectificar de forma radical la seva línia d'actuació. De fet, les autoritats franceses no havien pres part fins llavors en cap iniciativa monetària i tampoc ho farien en el futur, almenys de manera significativa.

Després del decret de Brezé, les autoritats catalanes perfeccionen el quadre jurídic de la nova situació. El 24 de març responen als síndics de Balaguer que no

tenen poder per contradir l'ordre del virrei Brezé (doc. 136). El 26 del mateix mes, Brezé deixa clar que l'ordre referent a la fabricació de moneda no afecta pas Barcelona (doc. 138). Resta, però, un perill: que el rei doni pel seu compte autoritzacions per a fer moneda als tallers locals. En això no van desencaminats, perquè alguns tallers van fer passos en aquest sentit. Per això el 25 de maig demanen directament al rei que no doni llicències per a encunyar a d'altres tallers fora del de Barcelona (doc. 151). El 7 de juny del mateix 1642 és quan De Noyers, segons el document que hem esmentat abans, els confirma el privilegi de seca única i els notifica que els enviarà des de París els encunys de la moneda que en endavant s'hagi de fabricar (doc. 154).

A què respon aquesta tramesa dels encunys? No pas a manca de destresa dels gravadors de Barcelona, que havien fet peces de bust de Felip IV, trentins i altres monedes prou complexes. Tampoc sembla que signifiqui una implicació directa dels francesos en els afers monetaris. Efectivament, la cort francesa s'havia limitat a fer, a París, unes proves monetàries dins el sistema francès, però foren abandonades aviat i no arribaren a Catalunya. D'altra banda, les monedes fetes a Barcelona amb els encunys «oficials» tramesos des de París, aviat seran prohibides a França per les autoritats del país veí (doc. 184, en el qual, en el regest, hi ha un error: la prohibició no es refereix només a la Provença, sinó a tot el territori francès). Sembla clar, doncs, que eren els mateixos barcelonins els qui volien una aproximació al màxim als models francesos, per a dotar el seu numerari d'un caràcter més oficial. Per una extralimitació de Du Plessis havien hagut d'entrar, almenys nominalment, sota els dominis del rei francès; bé valia, doncs, la pena de treure'n algun avantatge.⁷

Aquest interessant document de De Noyers ens dona l'explicació del canvi d'estil de les monedes barcelonines a partir de mitjan 1642: apareixen, en primer lloc, uns sisens amb la testa reial sola, sense bust, d'acord amb el model del lluí d'or (Crus-B-1), i després la testa amb coll i bust drapejat, segons l'encuny següent, que és el que apareix en els altres models, els de les monedes d'argent (Crus-A-1, A-2, B-2, B-3 i B-4). Aquests models són, també, els que regien per a les monedes franceses.

Queda clar, doncs, que la tramesa d'encunys es féu en el moment en què encara era vigent la testa del rei sola, sense bust, i que més endavant s'adoptaria l'e-

7. El cardenal Richelieu, veritable conductor de la política francesa en aquells temps, hauria preferit que Catalunya s'hagués constituït en república, perquè pensava que així els catalans s'haurien esforçat més en la defensa del seu territori. La iniciativa de Du Plessis el va desplaure i va tardar set mesos a fer signar el decret de sobirania al rei. Vegeu JOSEP SANABRE, *La acción de Francia en Cataluña*, Barcelona, 1956, especialment les p. 164-165 i les notes 84 i 85. La majoria dels historiadors catalans han tingut molt poc en compte aquests fets i s'ha arribat a parlar d'una república catalana d'un setmanes de durada. En el nostre llibre ja vàrem deixar ben establert que Catalunya funcionà com a república durant tot el temps de la guerra i que el paper de França només tingué un cert relleu en l'aspecte militar, en què, a més, també hi hagué participació catalana en les decisions.

figie amb bust drapejat, que continuaria, amb les variacions pròpies de la nova efigie, amb Lluís XIV. Els encunys francesos, fets per artistes de molt relleu, són d'una gran qualitat i, certament, millors que els que es feien a Barcelona. Això ens permet qualificar de fals qualsevol sisè de mal art, en el cas dels que porten bust. Efectivament, si bé hi poden haver sisens sense bust anteriors o posteriors a l'arribada dels encunys, tots els que porten bust han de respondre ja al model dels nous encunys francesos.

La conclusió és la següent: els sisens sense bust poden ésser de bon o mal art, però els de bust han d'ésser, forçosament, de bon art. Tots els de mal art han d'ésser considerats, per tant, falsos. Aquesta important informació permet donar com a falsos tot un seguit de sisens fins ara considerats genuïns, algun dels quals publicats fins i tot per Botet, com ara el seu núm. 744.

El model francès de la testa sense bust ens apareix en les peces de cinc rals Crus-222, en les peces de cinc sous Crus-229 i en els sisens Crus-249. De la testa amb bust drapejat, n'hi ha més d'un model. En les peces de cinc rals hi ha el bust gran, Crus-223, el petit, Crus-224, i el mitjà i final, Crus-225 i 226. Aquest tercer bust és el darrer, perquè les peces Crus-226 són ja del 1643. Pel que fa al bust petit, podria ésser un punxó de cinc sous emprat erròniament per als cinc rals. Efectivament, és probable que de París vinguessin els punxons amb els busts, més que no pas els encunys acabats, amb la llegenda inclosa. La nostra sospita que el bust petit fos de cinc sous sorgeix del fet que en aquest segon valor només hi ha dos tipus de bust, el gran i el mitjà, i que el mitjà és molt semblant, en dibuix i en mida, al dels cinc rals amb bust petit. En els sisens sembla que només hi ha un tipus amb bust drapejat per a Lluís XIII, que cobreix totes les seves varietats, Crus-250 i 252. Amb Lluís XIV hi ha tres bustos diferents: el Crus-253, de cap més estret i dels anys 1643 i 1644, el Crus-255, amb el bust menys drapejat i del 1644, i el definitiu del Crus-256, també del 1644, amb el cap més ample i que es mantindrà fins a les darreres emissions del 1652. No es pot descartar completament que el bust intermedi, Crus-255, sigui també fals.

Resten les peces de Lluís XIII sense bust, tant en l'or com en la plata, d'art més o menys bo, però anteriors a l'arribada dels encunys francesos. No tenim arguments per a descartar-ne cap, d'entrada, però és evident que n'hi ha de nivells artístics molt diferents: els cinc rals Crus-221 són molt superiors a la D-5, que ja vàrem considerar sospitosa, però no hi ha arguments concloents per a descartar-la totalment. També els sisens Crus-248 són pitjors que els Crus-247. Els Crus-249 ja són d'encuny francès. Pel que fa als ardits de Lluís XIV, emesos des del 1644, tots porten el bust definitiu i són molt regulars. Han d'ésser falsos, doncs, alguns ardits d'anys diferents als ja coneguts de 1647, 1648 i 1648 i que hem vist en alguna ocasió, perquè tenen petites irregularitats. Els diners del 1643 porten encara el bust estret, mentre que els de 1646 i 1648 porten el bust definitiu.

També porten aquest bust final les raríssimes peces de cinc rals a nom de Lluís XIV, Crus-233 i les de deu rals del 1652, Crus-235-236.

Sense poder descartar, doncs, que algunes de les peces sense bust de Lluís XIII puguin ésser també falses, tenim l'evidència que ho són, amb seguretat, les que porten bust i són de mal art. Hem fet un petit recull d'aquestes peces i en donarem la descripció a fi de no barrejar-les amb les genuïnes i crear varietats inexistents.⁸ Les hem agrupat per afinitat i hem observat que per a moltes de les peces es poden formar unes certes «famílies» d'encunys, amb algun tret característic que es va repetint com ara el 4 tombat o les llegendes retrògrades a cada encuny. És possible que cada «família» sigui la producció d'un determinat falsari. Hi ha també repetició d'encunys dins de cada grup, fet que dona un argument més per a considerar falses totes aquestes peces.

Grup 1: *Sisens de Lluís XIII del 1642.* El 4 en posició incorrecta.

La característica més aparent d'aquest grup és el número 4 de la data 1642, que apareix tombat cap a la dreta, de manera que la base del quatre a voltes topa amb el bucle del 6. Hi ha, però, altres irregularitats: la testa del rei té un tret molt poc acusats, les lletres ballen, manca a voltes la V a LVD i a l'escut del revers, molt sovint el travesser de la creu de baix de les armes de Barcelona es troba desplaçat a l'esquerra, tallant el traç central, en lloc del de la creu. Els escuts del revers són incorrectes en la major part dels casos. La O de BARCINO és disposada entre les aspes de la creu de Santa Eulàlia, sovint en mala posició o cavalcant sobre una de les aspes. La llegenda és amb CIV en lloc de CIVI. Hi ha una repetició d'encunys de les dues cares i una de l'anvers, que és comuna a tres peces. La llegenda de l'anvers comença a baix i a l'esquerra i el bust no la talla per baix.

Grup 2: *Sisens de Lluís XIII del 1642.* Llegendes retrògrades.

El tret més marcat és la llegenda retrògrada al revers. El cap és més estret, però també de perfil poc acusat. El bust és petit. Els escuts del revers contenen igualment irregularitats, amb traços horitzontals allargant-se més enllà del que correspondria. Hi ha alguna irregularitat en la posició i la forma d'algunes lletres del revers. Hi ha repetició dels dos encunys. La llegenda de l'anvers comença al front i el bust no talla per baix.

Grup 3: *Sisens de Lluís XIII del 1642.* Una flor entre CIVI i la data del revers.

A la llegenda del revers dels sisens de la Guerra dels Segadors no hi sol haver elements de separació. En aquest grup hi ha, a la llegenda del revers, una flor o

8. Hem d'advertir en aquest sentit que en preparar el nostre *Catàleg general de la moneda catalana* (Barcelona, 2009) vàrem demanar a alguns amics que ens trametessin varietats de sisens que no fossin en el catàleg i no estem segurs que tots ells tinguessin clara la distinció entre bons i falsos d'aquesta sèrie de Barcelona. En conseqüència, no es pot descartar que alguna de les varietats indicades no fos d'una peça falsa.

rosa entre la paraula CIVI i la data. El cap és ample i de perfil poc marcat i el front és menys prominent que en els sisens del grup 1. El bust ha estat reduït a la mínima expressió. Els escuts del revers són correctes, però mal dibuixats. Hi ha una repetició de l'encuny de l'anvers per a dues peces. La llegenda de l'anvers comença a baix i a l'esquerra i el bust talla per baix.

Grup 4: *Sisè de Lluís XIII del 1642.* Forma CIVI I I642 al revers.

Representat per un únic exemplar, té un pal suplementari entre CIVI i la primera xifra de la data. El cap, el bust i l'escut són força regulars, amb més drapjat que els anteriors. Hi ha, però, lletres mal posades, tant a l'anvers com al revers. La llegenda comença a baix i a l'esquerra i el bust talla per baix.

Grup 5: *Sisens de Lluís XIII del 1642.* Cap petit i el nas prominent.

Grup que es caracteritza pel tipus de cap, però que és menys uniforme que els anteriors. Hi ha peces amb BARCIN i d'altres amb BARCINO i peces en les quals el bust talla la llegenda i d'altres que no. Els escuts del revers són ben fets. No hi ha repetició d'encunys.

Grup 6: *Sisens de Lluís XIII del 1643.* Cap estret amb llaç al darrere.

El llaç a la part baixa del darrere del cap és força prominent i el bust és estret. Els escuts del revers són regulars i no hi ha enllaços ni repeticions d'encunys. La llegenda del revers acaba CIVI643, de manera que es confonen la I final de CIVI i la primera xifra de la data. La llegenda comença a baix i el bust talla per baix. Pertany a aquest grup la peça que Botet reproduïx a sobre de la descripció del número 744, per bé que la descripció que li correspon és la del número 746. En qualsevol cas, es tracta d'un sisè de la col·lecció Vidal-Quadras.⁹

Grup 7: *Sisè de Lluís XIII i data incoherent 1644.*

Lluís XIII morí el 1643 i ja hi ha sisens barcelonins del seu successor Lluís XIV amb aquesta data. Per tant, la data 1644 no és convenient per a Lluís XIII. Al marge d'això, la peça té lletres en posició irregular, les dues xifres 4 són igualment mal posades i la O i la B del final de la llegenda de l'anvers son enganxades. Tot i que l'art és inferior als genuïns, el bust és força ben fet, així com l'escut del revers. La llegenda de l'anvers comença al front i el bust talla per baix.

Grup 8: *Sisè de Lluís XIV del 1644 i bust d'art inferior.*

Aquesta peça no té altra irregularitat que el seu art mediocre. Això de banda, les característiques són força correctes, amb l'escut del revers ben fet. Les lletres ballen, però, una mica. La llegenda de l'anvers comença a baix i a l'esquerra i el bust talla per baix.

No creiem que la caracterització dels grups anteriors ni el catàleg que seguirà esgotin el tema. Hi ha d'haver altres sisens falsos, tant de Barcelona com dels ta-

9. *Op. cit.*, núm. 8870 o 8872. De tota manera, tampoc es pot assegurar que la peça descrita per Vidal-Quadras sigui la mateixa il·lustrada per Botet, malgrat tenir les mateixes llegendes.

llers locals, però amb els exemples que donem hom es pot fer una idea de la magnitud del problema i de com distingir bo de fals, almenys pel que fa als sisens barcelonins emesos des de mitjan regnat de Lluís XIII.

CATÀLEG

Sisens de Lluís XIII

Grup 1

1. Sisè de Barcelona del 1642
a/ LVD.XIII D G.R.FR.C BA Bust a la dreta. No talla per baix.
r/ -(cap)-BARCIN-O-CIV 1641- (el 4, tombat). Armes de Barcelona i
creu de Santa. Eulàlia.
Pes: 2,90 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-1/r-1

2. Sisè dels mateixos encunys que l'anterior
Pes: 3,15 g; Diàmetre: 21,5 mm; Encunys: a-1/r-1

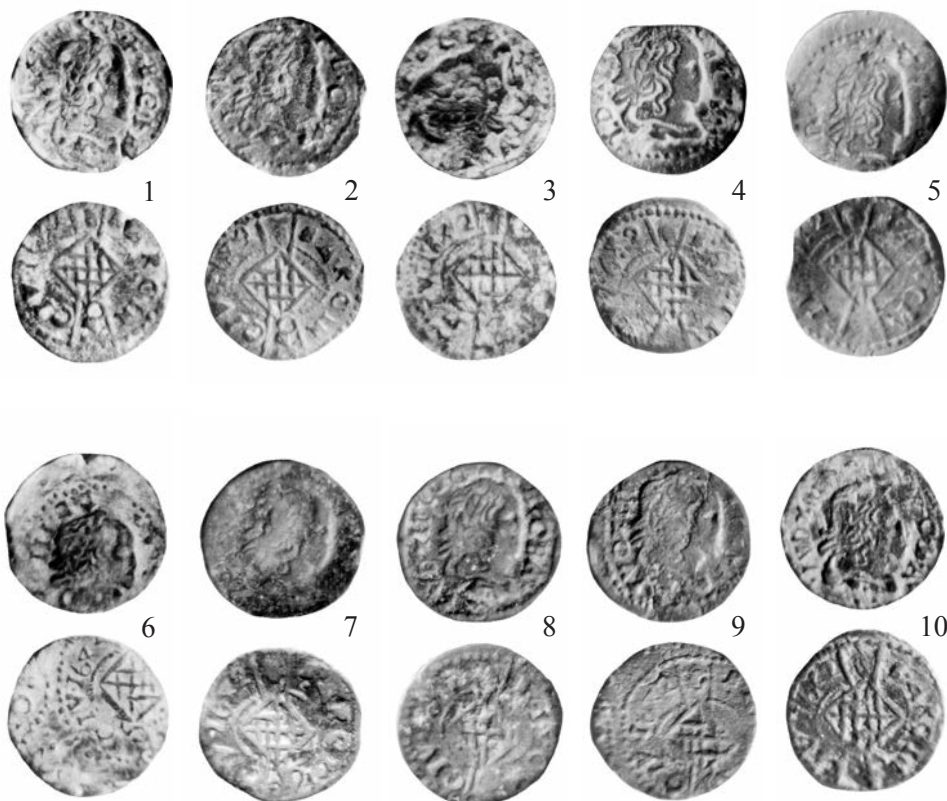
3. Sisè de Barcelona del 1642
a/ Del mateix encuny que els dos anteriors.
r/ -(cap)-BARCIN-O-CIV 1642- (el 4, tombat). Armes de Barcelona i
creu de Santa. Eulàlia.
Pes: 2,90 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-1/r-2

4. Sisè de Barcelona del 1642
a/ LD XIII (D G) R F C BA Bust a la dreta. No talla per baix
r/ -(cap)-B.AR.CIN-O-CIV 1642- (el 4, tombat). Armes de Barcelona amb
punts als espais i creu de Santa Eulàlia.
Pes: 3,52 g; Diàmetre: 21 mm; Encunys: a-2/r-3

5. Sisè dels mateixos encunys que l'anterior
Pes: 2,86 g; Diàmetre: 22,5 mm; Encunys: a-2/r-3

6. Sisè de Barcelona del 1642
a/ Del mateix encuny que els dos anteriors.
r/ -.-.....-O-CIV.1642- (el 4 tombat). Armes de Barcelona i
creu de Santa Eulàlia.
Pes: 3,54 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-2/r-4

Grup 1

Grup 2

7. Sisè de Barcelona del 1642

- a/ LVD XIII D G...BA (la D, girada). Bust a la dreta. Talla una mica a l'esquerra.
 r/ -(cap)-B:ARCIN-O-CIV.1642- (el 4 tombat). Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.
 Pes: 2,90 g; Diàmetre: 21,2 mm; Encunys: a-3/r-5

8. Sisè dels mateixos encunys que l'anterior

Pes: 2,92 g; Diàmetre: 21,8 mm; Encunys: a-3/r-5

9. Sisè de Barcelona del 1642

- a/ LVD XIII D G R F E C BA (la D, girada). Bust a la dreta. Talla una mica a l'esquerra.
 r/ -(cap)-B-AR.CIN-(?)-CIV.1642- (el 4, tombat). Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.
 Pes: 3,51 g; Diàmetre: 21,7 mm; Encunys: a-4/r-6

10. Sisè de Barcelona del 1642

- a / .LVD XIII.DG R F ET CO B Bust a la dreta amb dos punts a sota. No talla.
 r/ -(llir?)-B.ARCIN-(llir?)-CIV.1642- (el 4, tombat). Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.
 Pes: 2,72 g; Diàmetre: 21,9 mm; Encunys: a-5/r-7

Grup 2**11. Sisè de Barcelona del 1642**

- a/ LVD.XIII D.G R F ET C BA (la D, girada). Bust a la dreta. Talla la llegenda.
 r/ -(cap)-BARCINO-(llir)-CVII 1642-(retrògrada). Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.
 Pes: 2,76 g; Diàmetre: 21,7 mm; Encunys: a-1/r-1

12. Sisè amb els mateixos encunys que l'anterior

Pes: 3,1 g; Diàmetre: 21,3 mm; Encunys: a-1/r-1

13. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LVD XIII D G(R) F E ET C BA (la C, girada). Bust a la dreta. Talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCINO-(llir)-CVII 1642- (retrògrada). Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 3,1 g; Diàmetre: 21,4 mm; Encunys: a-2/r-2

14. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LVD XIII(D)G R F ET C BA Bust a la dreta. Talla la llegenda.
r/ -(cap?)-BAR...-...-...1642- (retrògrada). Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 2,46 g; Diàmetre: 21,7 mm; Encunys: a-3/r-3

Grup 3**15. Sisè de Barcelona del 1642**

a/ LVD XIII D G R F ET C B Bust a la dreta. No talla la llegenda.
r/ -(cap)-...-...-CIVI(rosa)1642 Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 4,01 g; Diàmetre: 21,5 mm; Encunys: a-1/r-1

16. Sisè de Barcelona del 1642

a/ Mateix encuny que el sisè anterior.

r/ -(cap)-BARCINO-(O tallada)-CIVI(rosa)1642- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 3,00 g; Diàmetre: 21 mm; Encunys: a-1/r-2

17. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LVD XIII D G R F ET C BA Bust a la dreta. No talla la llegenda.

r/ Mateix encuny que el sisè anterior.

Pes: 3,8 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-2/r-2

18. Sisè de Barcelona del 1642

a/ .LVD.XIII.D G R F ET CO.B Bust a la dreta amb dos punts a sota.
No talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCINO-(O tallada)-CIVI(rosa)1642- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 3,04 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-3/r-3

19. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LVD XIII.D G R F ET CO B. Bust a la dreta. No talla la llegenda.
 r/ -(cap)-BARCINO-(O tallada)-CIVI(rosa)1642-(N al revés).

Armes de Barcelona i creu de Santa
 Eulàlia.

Pes: 3,2 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-4/r-4

Grup 4**20. Sisè de Barcelona del 1642**

a/ (L?)VD XIII D G R P.E C BA. Bust a la dreta. No talla la llegenda.
 r/ -(cap)-BARCINO-(llir)-CIVIII642 Armes de Barcelona i creu de

Santa Eulàlia.

Pes: 3,46 g; Diàmetre: 21,8 mm; Encunys: a-1/r-1

Grup 5**21. Sisè de Barcelona del 1642**

a/ LVD XIII D G.R.F.E.T.C. (D girada). Bust a la dreta. Talla la
 llegenda.

r/ -(cap)-BARCIN-(llir)-CIVI 1642- Armes de Barcelona i creu de Santa
 Eulàlia.

Pes: 4,1 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-1/r-1

22. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LV.D XIII D G.R F(E). (la D, girada). Bust a la dreta. Talla la
 llegenda.

r/ -(cap)-BARCIN.-(llir)-CIVI 1642- Armes de Barcelona i creu de Santa
 Eulàlia.

Pes: 4,00 g; Diàmetre: 21,5 mm; Encunys: a-2/r-2

23. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LVD.X.III.D G.R (F) Bust a la dreta. No talla la llegenda.
 r/ -(cap)-BARCINO-(llir)-CIVI 1642- Armes de Barcelona i creu de

Santa Eulàlia.

Pes: 3,95 g; Diàmetre: 22 mm; Encunys: a-3/r-3

Grup 3

Grup 4

Grup 5

Grup 6

24. Sisè de Barcelona del 1642

a/ LVD XIII.D.G.R.F.E.

Bust a la dreta. No talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCINO-(llir)-CIVI 1642- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia .

Pes: 3,1 g; Diàmetre: 21,5 mm; Encunys: a-4/r-4

Grup 6**25. Sisè de Barcelona del 1643**

a/ LVD XIII D.G.R.F.E T C

Bust a la dreta. Talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCIN-(llir)-CIVI643- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 4,2 g; Diàmetre: 21 mm; Encunys: a-1/r-1

26. Sisè de Barcelona del 1643

a/ .LVD.XIII D.G.R.F.E.TC.

Bust a la dreta. Talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCIN-(llir)-CIVI643- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 3,9 g; Diàmetre: 21,8 mm; Encunys: a-2/r-2

27. Sisè de Barcelona del 1643

a/ .LVD.XIII (D G R) F.E.TC.

Bust a la dreta. Talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCIN-(llir)-CIVI643- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 4,55 g; Diàmetre: 22,4 mm; Encunys: a-3/r-3

28. Sisè de Barcelona del 1643

a/ .LVD XIII (D G) R.F.E.T

Bust a la dreta. Talla la llegenda.

r/ -(cap)-BARCIN-(llir)-CIVI643- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 3,8 g; Diàmetre: 21,5 mm; Encunys: a-4/r-4

Grup 7

29

Grup 8

30

Grup 7**29.** Sisè de Barcelona del 1644

- a/ LVD.XIII.D.G.R.F.ET.C.B(A) Bust a la dreta. Talla la llegenda.
 r/ -(cap)-BARCIN-O-CIVI 1644 Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 3,4 g; Diàmetre: 21,5 mm; Encunys: a-1/r-1

Sisens de Lluís XIV

Grup 8**30.** Sisè de Barcelona del 1644

- a/ LVD.XIIII.D.G.R.F.E. (la D, girada). Bust a la dreta. Talla la llegenda.
 r/ -(cap)-BARCINO-(llir)-CIVI.1644- Armes de Barcelona i creu de Santa Eulàlia.

Pes: 4,4 g; Diàmetre: 21,9 mm; Encunys: a-1/r-1

El catàleg ens mostra com, a més del parentiu de les efígies i de les formes de llegenda, hi ha altres elements comuns en la major part dels grups: pesos semblants, el fet de tallar o no la llegenda a l'anvers, la forma de partir la llegenda BARCIN, BARCINO o bé BARCIN-O, etc. Tot plegat reforça la idea que cada grup pot ésser l'obra d'un falsador diferent.

Com hem assenyalat abans, l'anàlisi i catalogació d'aquesta trentena de peces no esgota pas la qüestió dels sisens falsos de Barcelona, però permet veure com una gran quantitat de peces tingudes fins avui com a genuïnes són en realitat falsificacions d'època. La gran varietat que n'hem trobat permet suposar que hi pot haver encara altres grups de falsificacions, tant en peces barcelonines com locals, però caldrà anar trobant criteris per a poder identificar-los.